

Aktuell Didion berör

Joan Didion föddes 1934 i Sacramento, Kalifornien. Efter examen vid University of California i Berkeley började hon som journalist på Vogue och debuterade som författare 1963 med *Run River*. Hon har skrivit både reportage och essäer men är nog mest känd för sina självbiografier *Ett år av magiskt tänkande* och *Blå skymning*. Några av hennes mest minnesvärda texter samlades redan 2008 av journalisten **Jan Gradvall** i *Att lära sig själv att leva* som med anledning av hennes död 2021 nu kommit ut i nyutgåva. Samtidigt släpptes också Joan Didions sista samling texter *Låt mig berätta vad jag menar* på svenska.

Vad är det då som gör Joan Didion så speciell som journalist och författare? Jag tycker att Jan Gradvall sammanfattar det väl när han i efterordet till *Att lära sig själv att leva*: skriver; *I en tid när drevjournalistik blir allt vanligare är Joan Didion exempel på motsatsen. Hon tittar skeptiskt på när flocken reagerar med instinkt och översvallande känslor.*

Det stämmer verkligen. I en tid när trollfabrikerna härjar fritt på sociala medier och populismen breder ut sig överallt i pressen är det befriande att läsa Didion. Hon gräver sig ner till botten för att ta reda på hur allting började och följer tråden till slutet, vad det än gäller. Noggrann intill pedanteri, en kontrollfreak långt utöver det vanliga. Hon verkar i det närmast besatt av att inte lämna någonting åt slumpen. Alltid noga med att inte låta känslorna ta överhanden. Stilen är exakt och sparsmakad. Trots all faktagranskning hon ägnar sig åt blir det aldrig någon torr och tråkig läsning. Tvärtom.

Men hon betalar ett högt pris för sitt nitiska arbete. I *Till sängs* beskrivs hur hon tre till fem dagar varje månad drabbas av svår migrän. Migränen fungerar som en jordfelsbrytare säger

Didion och efter varje anfall kontrollerar hon att säkringarna i hjärnan klarat sig oskadda och går vidare.

I hennes egen patientjournal från en psykiatrisk klinik 1968, som återges i texten *The White album* beskrivs Didion bland annat som *en personlighet i färd med att falla sönder med många tecken på allt sämre försvarsmekanismer och ökad oförmåga hos egot att ta till sig verkligheten och klara av normal stress...* Hennes kommentar till journalen är att hon inte tycker att *yrselanfall och illamående* är någon olämplig reaktion på det som hände sommaren 1968!

I samma text berättar hon sedan utförligt om **Charles Manson, Roman Polanski** och mordet på **Sharon Tate** samt om sina möten med Svarta Pantrarnas **Eldridge Cleaver**. Samma år blir hon också utsedd till "Årets kvinna" av **Los Angeles Times** tillsammans med **Mrs. Ronald Reagan!**

Paret Reagan förekommer i flera av texterna, till exempel i *Fisher Kings rike* där hon målande beskriver hur Reagans även under sin tid i Vita Huset uppträdde som om de fortfarande var filmstjärnor i Hollywood och kamerorna fortfarande var i gång. Totalt oförmögna att själva klara sin praktiska vardag. *Hon (Nancy Reagan) blev förvånad då hon fick reda på "ingen hade talat om för oss" att det var meningen att hon och hennes make skulle betala sin egen mat, sin kemtvätt och sin tandkräm så länge de bodde i Vita huset.*

Det går inte att placera in Joan Didion i något traditionellt politiskt vänster- eller högerfack. Hennes reportage, artiklar och essäer behandlar det mesta, stort som smått. Ingenting undgår henne. Genomgående kan sägas att hon börjar i det lilla för att genom sin skärskådande blick, sina intervjuer och sitt minutiösa grävande efter fakta, likt en spårhund nystar sig vidare och till slut alltid lyckas sätta fingret på de stora frågorna, de som berör vart både USA och världen i stort är på väg.

Essän *Känslosamma resor* börjar till exempel med ett uppmärksammat mord och gruppvåldtäkt på en vit framgångsrik ung kvinna i Central park och fortsätter med den dramatiska rättegången mot de svarta förövarna, beskrivna i media som *vargflocken*, för att avslutas med en öppen fråga om vart New York egentligen är på väg. Här avhandlas både rasismen, feminismen och klassamhället på ett bräde.

Flicka från den gyllene västkusten avhandlar ingående den intressanta psykologiska historien om **Patricia Hearst**, barnbarn till tidningsmagnaten **William Randolph Hearst**, som 1974 kidnappades och länge hölls fången av Symbiotiska befrielsearmén SLA. Familjen betalade en stor lösensumma för hennes frigivning men hon förenade sig i stället med sina kidnappare och begick bankrån. Ett intressant reportage om "Stockholmssyndromet".

Manschauvinism och misogyni och hur de kan ta sig uttryck, är andra heta ämnen. Som exempelvis vid en avlyssnad lunchpaus i en filminspelning beskrivet i *John Wayne – En kärlekshistoria*. **John Wayne** är för övrigt en livslång kärlek för Didion liksom **Hemingway**, hennes favoritförfattare.

Kommunismen i sin mest extrema form skildras livfullt i hennes både absurda och svårbegripliga möten med **Michael Laski** i *Kamrat Laski, CPUSA (m-l)* och sammanfattas av Didion med; "jag trivs med personer som snarare lever utanför än innanför, de som är så rädda att de går till ytterligheter och engagerar sig i sådant som på förhand är dömt att misslyckas"

Alla texterna i böckerna känns aktuella, angelägna och berör på djupet. Som klimatfrågan i *Heligt vatten*, diskussionen om dödshjälp i *Fallet Theresa Schiavo*, behandlingen av spelmissbrukare i *Sinnesro* för att ta några exempel.

Reportaget *Ankomst till San Salvador* skriven 1983 är en av de mest drabbande och inträngande beskrivningar jag någonsin läst om terrorns innersta väsen. Avskalat och naket, helt utan

skyddsnät berättar Joan Didion på ett skakande och hjärtskärande sätt om sin vistelse mitt i inbördeskrigets El Salvador. Om USA:s utrikespolitik som både stödde och utbildade militären och de fruktade dödspatrullerna. Om våld, korruption, antidemokratiska system och vedervärdiga brott mot alla mänskliga rättigheter.

De här två böckerna av Joan Didion passar utmärkt att läsa i en bokcirkel. Dels för att diskutera hennes unika sätt att skriva och hur hon i egenskap av grävande journalist och författare griper sig an olika ämnen dels för att samtala om själva innehållet i reportagen/essäerna och allt vad de väcker. Jag kan inte låta bli att önska att vi hade flera journalister av hennes kaliber!

I förordet till *Att lära sig själv att leva* gör Joan Didion en egen programförklaring till sitt skrivande:

"Var och en av de här artiklarna var ett jobb, ett utfört hantverk, men de var också, det inser jag nu, en lektion i den sortens liv jag höll på att lära mig själv att leva. Jag kontrollerar fortfarande mina artiklar mot protokollen, jag räknar fortfarande nedslag. Så här i efterhand visste jag redan från början hur man skriver. Det jag lärde av de här artiklarna var varför man skriver."

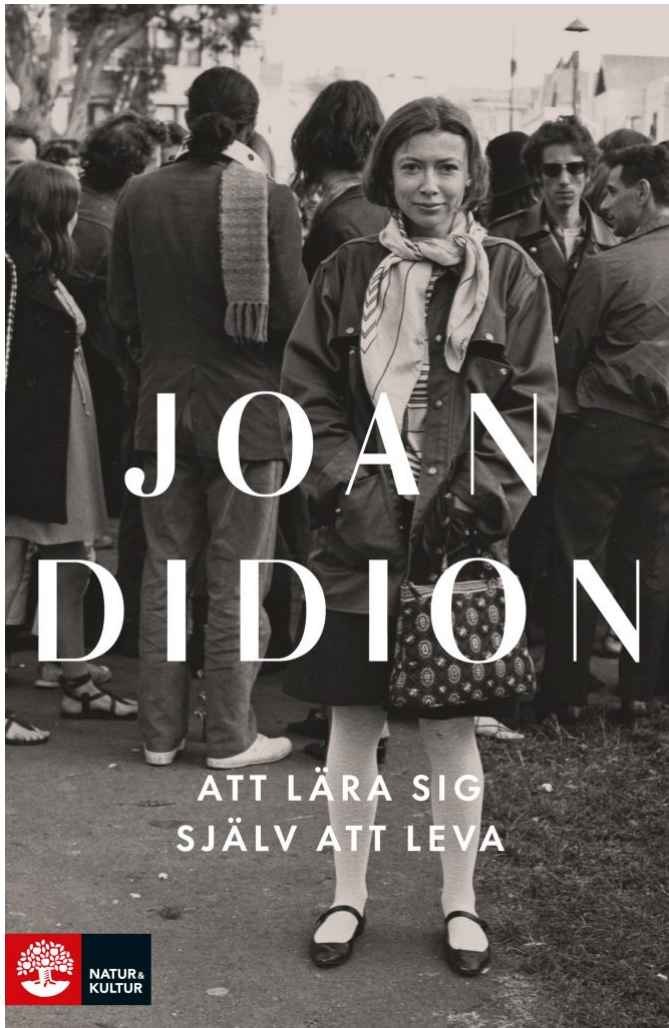
Heléne Nellvik

Att lära sig själv att leva

Joan Didion

Översättning: Ulla Danielsson

Natur & Kultur

Låt mig berätta vad jag menar

Joan Didion

Originalalets titel: Let Me Tell You What I Mean

Översättning: Magdalena Sørensen

Natur & Kultur

LÅT MIG BERÄTTA
VAD JAG MENAR

JOAN DIDION

